

ӨСВӨР НАСНЫ ХҮНД ОНОГДУУЛЖ БУЙ ЭРҮҮГИЙН ХАРИУЦЛАГЫН ОНЦЛОГ, АНХААРАХ АСУУДАЛ

ЦС-ийн ЦЭЗТ-ийн эрхлэгч, цагдаагийн хурандаа А.Амарсайхан,
ЦС-ийн 335 дугаар дамжааны дэд түрүүч Э.Энхбадрал

Товч агуулга. Бид энэхүү өгүүллийн хүрээнд өсвөр насны хүнд оногдуулах эрүүгийн хариуцлагын эрх зүйн орчин, тэдгээрээс гэмт хэрэг үйлдэж шүүхээс хорих ялыг хойшлуулсан байдал, дахин гэмт хэрэг үйлдэхээс урьдчилан сэргийлэхэд анхаарах асуудлыг судлан тодорхой санал дэвшүүлсэн болно.

Түлхүүр үг. Өсвөр насны хүн, эрүүгийн хариуцлага

Үндсэн хэсэг. Өсвөр нас нь аливаа хүний хувийн амьдралын мөчлөгийн чухал хүчин зүйл төдийгүй, эрх зүйн харилцаанд оролцох субъектийн чадварыг тодорхойлоход шийдвэрлэх ач холбогдолтой тодорхой этгээдэд эрүүгийн хариуцлага хүлээлгэх шалгуур нөхцөл болдог онцлогтой. Өсвөр нас хүртэл хүүхэд насны хөгжлийн үе нь тэдний бие хүн болж төлөвших суурь нь болдог. Өсвөр насныхны сэтгэл зүйн хөгжлийн явц нь харилцан адилгүй. Өсвөр насны хүний үйлдсэн гэмт хэргийг мөрдөх болон шүүхээр хянаж үзэх үед “Насанд хүрээгүй этгээд өөрийн үйлдэл, эс үйлдэхүйн бодит мөн чанар болон нийгэмд учруулах аюулыг хамсарлах, эсхүл жолоодох боломжтой байсан уу” гэсэн асуудлыг авч үзэх ёстой юм.

Эрүүгийн хуулийн 8 дугаар бүлэгт “Өсвөр насны хүнд эрүүгийн хариуцлага хүлээлгэх” талаар заасан байна. Эрүүгийн хуулийн шинэчилсэн найруулгад гэмт хэрэг үйлдсэн өсвөр насны хүнд ял оногдуулах бодлогыг тусгайлан тодорхойлсон, хорих ялын бодлогыг уян хатан тодорхойлж хорихоос өөр төрлийн ялыг нэмж тусгасан бөгөөд уг бүлгийн онцлон авч эрэл хайгуул хийж, тоон судалгаа, цахим болон ном, сурах бичгээс онолын болон практикт хэрхэн хэрэглэгдэж байгаа талаар судлав.

Хүний нас нь өргөн утгаараа хувь хүний онцлогийг тодорхойлох нэг гол шинж болохын хувьд өөртөө биологи, физиологи, сэтгэл судлал, нийгэм, эрх зүйн учир холбогдолтой олон хүчин зүйлийг багтаасан төрөх үеэс эхлэлтэй амьдрах, амьдарсан хугацаа юм. Хүнийг ухамсарт үйл ажиллагааны онцлог, сэтгэцийн түвшинг тодорхойлогч хүчин зүйл бол түүний нас юм. Учир нь хүний нас ахиж, физиологийн хөгжлийн тодорхой өндөрлөгт хүрэх тусам хувь хүний оюун ухаан, сэтгэх үйл явцын цар хүрээ улам сайжирч, энэ хэрээр амьдрал үйл ажиллагааны туршлага баяжин төлөвшиж, өөрийн үйл ажиллагааны мөн чанар, утга учир, гарах үр дагаврыг ухамсарлан ойлгох, тайлбарлах, түүнчлэн үйл ажиллагаагаа удирдан залах, захиран хариуцах чадвар улам нэмэгддэг зүй тогтолтой.

Монгол хэлний их тайлбар тольд “өсвөр нас” гэдгийг ид өсөн торниж буй хүүхэд үеийг хэлнэ хэмээн тайлбарласан байдаг¹ бол өдгөө Монгол Улсад хүчин төгөлдөр үйлчилж байгаа Эрүүгийн хууль, Эрүүгийн хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх тухай хууль, Шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх тухай хууль болон бусад хууль тогтоомжуудад өсвөр насны хүн /насанд хүрээгүй хүн/-ий ойлголтын талаар тодотгон тогтоосон нэр томъёо хэллэг нь нэг утга агуулга бүхий байх нь чухал асуудал юм.

Эрүүгийн хуулиар гэмт хэргийн субъектийг тодорхой насанд хүрсэн байхыг шаарддаг. Энэ нь хүүхдийн үйл ажиллагааныхаа учир холбогдлыг ойлгон ухамсарлах сэтгэхүйн хөгжлийн чадамжид үндэслэдэг. Учир нь гэмт хэрэг нийгмийн харилцааны энгийнээс нарийн төвөгтэйг хүртэл хамардаг учир хэрэг бүрийн нийгмийн учир холбогдол, хор уршгийг бага насны хүүхэд тэр бүр ойлгон ухамсарлах чадваргүй байдаг тул Эрүүгийн хуульд эрүүгийн хариуцлага хүлээх насыг нийтлэг байдлаар 16 наснаас эхлэн эрүүгийн хариуцага хүлээлгэдэг. Харин хүүхэд нийгмийн учир холбогдол,

¹Я.Цэвэл “Монгол хэлний товч тайлбар толь” УБ хот, 1966 он, 156 дахь талд

хор уршигийг нь ойлгоход төвөггүй, нийгэмд аюултай болохыг нь ухамсарлах боломжтой зарим төрлийн гэмт хэргийн хувьд субъектийн насыг 14 наснаас эхлэхээр тогтоосон. Харин зарим төрлийн гэмт хэрэгт 18 насанд хүрсэн этгээдийг субьектээр тооцох шаардлага тавигдана.²

Өсвөр насны хүнийг насны ангиллын хувьд дараах байдлаар хуваан үзэж болох юм. Тухалбал:

1. Арван дөрөв хүртэлх насны хүүхдийг бага насны хүүхэд³ гэх ба бага насны хүүхэд нь өөрийн үйлдсэн гэмт хэргийн нийгмийн хор аюул, учир холбогдлыг бүрэн ухаарах чадваргүй, үйлдсэн хэргийн хариуцлага, үр дагаврыг мэдэх боломжгүй, оюун ухааны хөгжил гүйцээгүй байх тул бага насны хүүхдийг хариуцлага хүлээх чадваргүй гэж үздэг.
2. 14-18 хүртэлх насны хүүхдийг насанд хүрээгүй буюу өсвөр насны хүн гэж үзэх ба тэд хэдийгээр өөрийн үйлдлийн учир холбогдлыг ухаарах боловч бүрэн ухаарах чадваргүй, өөрийгөө удирдан жолоодох, үйлдлээ хянах, үр дагаврыг ойлгох чадвар, насанд хүрсэн хүнтэй харьцангуй сул тул тэдний үйлдсэн хэргийг тусгайлан авч үздэг.

2018 оны 11 сарын байдлаар шүүхийн тогтоол биелүүлэхийг хойшлуулсан 57 өсвөр насны этгээд хяналтанд байсан. 2019 оны 03 дугаар сарын байдлаар Сургалт-хүмүүжлийн тусгай байгууллагад хорих ял эдэлж байгаа 6 эрэгтэй, 1 эмэгтэй өсвөр насны хоригдол анх удаа гэмт хэрэг үйлдэж шүүхээс оногдуулсан хорих ялыг хойшлуулсан хугацаандаа дахин гэмт хэрэг үйлдэж хорих ялыг биечлэн эдэлж байгаа нь анхаарал татах асуудал юм.

Монгол улсад гэмт хэрэг үйлдэж, ял шийтгэл авч байсан өсвөр насны хүүхдүүдийг судалж үзэхээр эцэг, эх, харгалзан дэмжигчдийн хараа хяналт муу байх, үл хайхрагдах хүчирхийлэлд өртөж байсан зэрэг нь нөлөөлсөн байдаг.

Өсвөр насны хүнд хүлээлгэх эрүүгийн хариуцлага нь түүний нас, биед тохирсон, эрүүл мэнд, ёс суртахуун, сэтгэцийн онцлогийг харгалзсан, нийгэмд өөрийн байр суурийг олоход туслах, боловсрол эзэмшүүлэх, үйлдсэн гэмт хэргийнх нь хор уршгийг ухамсарлуулах, гэмт хэрэг үйлдэхэд хүргэсэн орчин, хүмүүсийн нөлөөнөөс тусгаарлах, шаардлагатай тохиолдолд гэмт хэрэг үйлдсэн өсвөр насны хүнийг хорьж хүмүүжүүлэхэд чиглэсэн байна⁴.

Эрүүгийн хуульд шүүх анх удаа “хөнгөн гэмт хэрэг”⁵ үйлдсэн өсвөр насны хүн, жирэмсэн эмэгтэй, гурав хүртэлх насны хүүхэдтэй эх, ганц бие эцэгт хорих ял оногдуулсан шүүхийн шийтгэх тогтоол биелүүлэхийг хоёр жил хүртэл хугацаагаар хойшлуулж болно⁶. Энэ хугацаанд ялтанд шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх байгууллага хяналт тавина.

Эрүүгийн хуулийн 8.6 дугаар зүйлийн 1 дэх хэсэгт “Шүүх анх удаа энэ хуулийн тусгай ангид хорих ялын дээд хэмжээг найман жил, түүнээс доош хугацаагаар тогтоосон, эсхүл энэ хуулийн тусгай ангид хорих ял оногдуулахаар заагаагүй гэмт хэрэг үйлдсэн өсвөр насны хүнд энэ хуулийн 7.6 дугаарзүйлд заасны дагуу шийтгэх тогтоол биелүүлэхийг хойшлуулахдаа 7.3 дугаар зүйлийн 2,3 дахь хэсэгт заасан үүрэг хүлээлгэж, хязгаарлалт тогтоож болно” гэж тус тус заасан байна⁷.

ЭХ-ийн 7.6.1-г зааснаар хорих ял оногдуулсан шүүхийн тогтоол биелүүлэхийг хойшлуулах үндэслэл нь өсвөр насны хүн анх удаа хөнгөн гэмт хэрэг /хорих ялын дээд хэмжээ 5 жил/ үйлдсэн

²Г.Эрдэнэбат “Эрүүгийн эрх зүйн” гарын авлага, УБ хот, 2007 он, 91дэх талд

³ Монгол Улсын Эрүүгийн Хууль, УБ, 2015 он, Төрийн мэдээлэл 2016 он, №7

⁴Монгол Улсын Эрүүгийн хууль,УБ.,2015 он., 8.1 дүгээр зүйлийн 2 дахь заалт;

⁵Монгол Улсын Эрүүгийн хууль,УБ.,2017 он., 2.7 дугаар зүйлийн 2 дахь хэсэгт “Эрүүгийн хуулийн тусгай ангид зааснаар хорих ялын дээд хэмжээг 5 жил, түүнээс доош хугацаагаар оногдуулахаар тогтоосон, эсхүл хорих ял он

огдуулахаар заагаагүй гэмт хэргийг хөнгөн гэмт хэрэг гэнэ” гэж заасан.

⁶Монгол Улсын Эрүүгийн хууль,УБ.,2015 он., 7.6 дугаар зүйлийн 1 дэх заалт;

⁷Монгол Улсын Эрүүгийн хууль,УБ.,2017 он., 8.6 дугаар зүйлд 2018 оны 06 дугаар сарын 27-ны өдөр нэмэлт өөрчлөлт оруулсан.

байх бөгөөд ЭХ-ийн 8.6.1-т заахдаа анх удаа гэмт хэрэг үйлдэж хорих ялын дээд хэмжээг 8 жил эсхүл түүнээс доош хугацаагаар тогтоосон гэдэгтэй шууд утгаараа зөрчилдөж байна. Өөрөөр хэлбэл ЭХ-ийн 1.9-д заалснаар гэмт хэрэг үйлдсэн этгээдийн эрх зүйн байдлыг дээрдүүлсэн хуулийг буцаан хэрэглэнэ гэж заасан нь шүүхээс өсвөр насны хүн хөнгөн эсхүл хүнд гэмт хэрэг үйлдсэнээс үл хамааран хорих ялыг хойшлуулах боломжтой байдал үүсээд байгаа юм. Иймд ЭХ-ийн 7.6 дугаар бүлэгт энэ тухай тусад нь зүйл заалт болгон оруулж өгөх хэрэгтэй байна.

Мөн Эрүүгийн хуульд зааснаар гэмт хэрэг үйлдсэн өсвөр насны хүнд оногдуулсан хорих ялыг хоёрны нэгээр тооцож хорих ял оногдуулдаг. Хорих ялын дээд хэмжээг 8 жил хүртэл эсхүл түүнээс доош хугацаагаар тогтоосон гэмт хэрэг үйлдсэн өсвөр насны хүн шүүхээс хуулийн дагуу ялыг хөнгөрүүлж 4-н жилийн хорих ял оногдуулсан хорих ялыг хойшлуулах боломж харагдаж байна.

Сургалт-хүмүүжлийн байгууллагын нийгэм-сэтгэл зүйн албатай учир нийгмийн ажилтан, сэтгэл зүйч нар төрийн бус байгууллагуудтай хамтран ажиллаж гэмт хэргийн хор уршгийг арилгах талаар арга хэмжээ авч хохирлоо барагдуулахгүй бол хугацааны өмнө тэнсэн суллагдах эрх үүсэхгүй гэдгийг ойлгуулахаас гадна зан үйлд нөлөөлөх, хөдөлмөрлөх дадал олгох сургалтанд өсвөр насны хоригдлуудыг бүрэн хамруулж, үр дүн нь ч сайн байдаг. Өсвөр насны хоригдол насанд хүрээгүй тул тодорхой ажил үүрэг гүйцэтгүүлэхгүй ерөнхий боловсролын сургалтанд хамруулж, сард 10 хүртэл шагналын хоног олгож, эдэлсэн ял дээр нэмж тооцдог. Мөн тодорхой хүнтэй харилцахыг хязгаарлах, галт зэвсэг өмчлөх, эзэмшихийг хориглох, согтууруулах ундаа, мансууруулах бодис хэрэглэхийг хориглож байнгын биечилсэн хяналтыг тавьж ар гэр рүү нь утсаар яриулах, зөвхөн хувийн хэрэгт бүртгэлтэй гэмт хэрэг үйлдэхэд хамааралгүй хүнтэй эргэлт, уулзалтаар уулзахыг зөвшөөрдөг.

ЭХ-ийн 6.12.1 дэх хэсэгт “Ялтан гэмт хэрэг үйлдэж учруулсан хохирлоо нөхөн төлж зан байдлаараа нийтэд аюулгүй болсноо нотлон харуулж ял эдлэх хугацаандаа ноцтой зөрчил гаргаагүй, оногдуулсан ялыг дараах хувийг эдэлсэн бол прокурорын саналыг харгалзан шүүх хугацаанаас өмнө суллаж, хяналт тогтоохоор шийдвэрлэж болно” гэж заагаад 6.12.1.1. 5-н жил хүртэл хорих ялын хоёрны нэгээс доошгүй хувийг эдэлсэн бол хугацаанаас өмнө суллаж болно.

Мөн хуулийн 6.12.2 “Хорих ялаас хугацаанаас нь өмнө суллахдаа эдлээгүй үлдсэн ялын хугацаатай тэнцүү хяналтын хугацаа тогтооно” гэж заасан нь практикт зөвхөн хорих ял биечлэн эдэлж байгаа хоригдлуудад хэрэгжүүлээд хорих ялыг биечлэн эдлээгүй ч хорих ял оногдуулсан шүүхийн шийтгэх тогтоол биелүүлэхийг хойшлуулсан ялтан хяналтын хугацаанд хорих ял эдэлсэнд тооцогдгийг харгалзан үзэж энэ заалтыг нэг мөр хэрэгжүүлэх шаардлагатай.

Шүүхээс 2013-2017 онд 1443 насанд хүрээгүй этгээд ял шийтгүүлснээс 1273 хүүхдийн хорих ялыг хойшлуулж, 36 хүүхдэд тэнсэн харгалзсан байдаг.

Хүснэгт 1⁸

2013-2017 он	НХХ-д шүүхээс хорих ял оногдуулсан байдлын судалгаа			Нийт
	Хорих ялыг биечлэн эдэлсэн	Тэнсэн харгалзах	Хорих ялыг оногдуулсан шүүхийн шийтгэх тогтоол биелүүлэхийг хойшлуулсан	1443 100хувь
	134 буюу 9.3хувь	36 буюу 2.5хувь	1273 буюу 88хувь	

2019 оны 3 сарын байдлаар Сургалт хүмүүжлийн тусгай байгууллагад 30 гаруй өсвөр насны хоригдол хорих ял эдэлж байгаагаас 7 өсвөр насны хоригдол шүүхээс оногдуулсан хорих ялыг хойшлуулсан хугацаандаа дахин гэмт хэрэг үйлдэж хорих ял шийтгүүлсэн байна.

Мөн эмэгтэй өсвөр насны хоригдлын хувьд 2018 онд анх удаа хулгайлах гэмт үйлдээд 2 жилийн хорих ял авч шүүхээс хорих ялыг 1 жилээр хойшлогдсон хугацаандаа дахин хулгайлах гэмт хэргийг

⁸“Монгол улсад насанд хүрээгүй хүмүүсээс болон хүүхдийн эсрэг үйлдэгдсэн гэмт хэргийн шалтгаан нөхцөл” сэдэвт судалгааны ажлын тайлан /2013-2017/, УБ., 2018 он., 22 дахь тал;

бүлэглэн үйлдэж шүүхээс урьд оногдуулсан хорих ял дээр нэмж 2 жилийн хорих ял шийтгүүлэн 4 жилийн хорих ялыг багасгаж 2 жил болгон хорих ялыг сургалт-хүмүүжлийн тусгай байгууллагад биечлэн эдлүүлэх болсон. Хорих ял хойшлогдсон хугацаанд нь Залуучуудын хөгжлийн төв, төрийн бус байгууллагуудын оролцоон дор зоргоор нь орхилгүй батлан даалтанд авсан хойд эцэг, төрсөн эх нь анхаарал сайн тавьж, охиныхоо бусдад уруу татагдах, гадуур тэнэх зэргээс урьдчилан сэргийлж чадсан бол бүлэглэн гэмт хэрэг үйлдэхгүй байх нөхцөл бүрдэх байсан.

Сургалт-хүмүүжлийн тусгай байгууллагад ял эдэлж буй өсвөр насны хоригдлуудын ял шийтгэлийн байдлыг 2019 оны 3 сарын байдлаар хүснэгтээр харуулвал:

Хүснэгт 2

Эрүүгийн хуулийн зүйл анги	Гэмт хэргийн ангилал	
	Хөнгөн	Хүнд
10.1 Бусдын амь насыг санаатай хохироох		2016 онд 5 жил хорих ял авсан. 1 хоригдол. 17 настай Анх удаа ял шийтгэгдсэн
11.1 Бусдын бие махбодид хүнд гэмтэл санаатай учруулах		2018 оны 1 сард 2 жил хорих ял авсан. 1 хоригдол. 17 настай Анх удаа ял шийтгэгдсэн
12.1.2.1, 12.1.2.2 Бусдын бэлгийн эрх чөлөөнд халдах	7 хоригдол. 16-17 насны /1-2 жилийн хорих ялтай/ Анх удаа ял шийтгэгдсэн	
12.1.4 бусдын бэлгийн эрх чөлөөнд халдах /хүндрүүлэх нөхцөлтэй/		7 хоригдол. 16-17 насны /6-9 жилийн хорих ялтай/ Анх удаа ял шийтгэгдсэн
17.1.2.1 Хулгайлах	9 хоригдол. 15-17 насны 1-2 жилийн хорих ялтай /Анх удаа ял авсан 6 нь, давтан шийтгэгдсэн 3/	
17.2.2. Дээрэмдэх		3 хоригдол. 15-17 насны 1-2 жилийн хорих ялтай давтан үйлдэлтэй .
Бүгд	17 хоригдол.	12 хоригдол.

Энэ нь эцэг эхийн зүгээс тавих хараа, хяналт алдагдаж бүтэн буюу эцэг эх нь салж сарнисан хагас өнчрөлд орох нь өсвөр насны хүүхдүүдийг гэмт хэрэг үйлдэхэд дөхөм үзүүлсэн нэг нөхцөл болж байна. Одоогоос 40 гаруй жилийн өмнө 1971 онд Монголд гэр бүл салалтын улмаас өнчирсөн, хаягдсан хүүхдүүдийн 12.6 хувь нь гэмт хэрэг үйлдэж, 14.5 хувь нь зөрчилд холбогдсон байгааг⁹ тогтоосон байдаг.

Насанд хүрээгүй хүмүүсийн үйлдэж буй хэргийн 60 гаруй хувь нь хулгай, үлдсэн хувь нь дээрэм, хүчин, танхай, зодоон бусад хэргүүд зонхилон эзэлдэг¹⁰.

Гэр бүл салалтыг аль болох гаргахгүй байх нь чухал гэдгийг эрдэмтэн Н.Жанцан 1984 онд өөрийн бүтээлдээ “...гэмт хэрэг үйлдсэн насанд хүрээгүй хүмүүсийн 400 хавтаст хэргийн материалд судалгаа хийж үзэхэд судалгаанд хамрагдагсдын 33.2 хувь бүрэн биш гэр бүлд хүмүүжсэн, 4.6 хувь нь эцэг эхгүй, 18.1 хувь эцэгтэйгээ, 9.2 хувь эхтэйгээ, 1.3хувь нь төрөл садныхантайгаа хамт амьдарч

⁹Н.Жанцан, Ю.Цэвээннамжил, “Насанд хүрээгүй хүмүүсийг гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлье”, УБ., 1975 он., 26 дахь тал;

¹⁰Б.Наранзаяа. “Насанд хүрээгүй этгээдээс үйлдэгдэж буй хулгайн гэмт хэргийн эрүүгийн эрх зүйн ба криминологийн зарим асуудал” сэдэвт Цагдаагийн дээд сургуулийн дипломын ажил., УБ., 1999 он., 56 дахь тал;

байсан байна...” гэж тэмдэглэсэн байдаг¹¹. Энэ нь гэр бүлийн амьдралын нөхцөл үл хайхрагдах байдал нь хүүхдийн хүмүүжилд чухал нөлөө үзүүлдэг гэдгийг 25 жилийн өмнө баталсан бол 2013-2017 онд хорих ял авч хойшлогдсон 1273 хүүхэд, хорих ял биечлэн эдэлсэн 134 хүүхдийн ар гэрийн байдалд гэмт хэрэг үйлдэхэд нөлөөлсөн байсан. Мөн Сургалт-хүмүүжлийн тусгай байгууллагад ял эдэлж байгаа хүүхдүүдийн ар гэрийн байдал гэмт хэрэг үйлдэхэд нөлөөлсөн болох нь тогтоогдсон.

Насанд хүрээгүй этгээдэд хорих ял оногдуулахыг аль болохоор зайлсхийж, харин нээлттэй “шорон” буюу нийгмээс тусгаарлахгүйгээр эрх чөлөөг нь түр хязгаарлах замаар нийгэмшүүлэх чиглэлийн олон сонголттой ялын төрлийг хэрэглэж, энэ нь “төр, иргэний байгууллага, гэр бүл”¹² гэсэн гурвалсан субъектын хамтын хариуцлагын зарчмаар хэрэгжүүлэхээр зохицуулсан байдаг.

НҮБ-аас гаргасан жишиг дүрэмд¹³ энэ талаар тодорхой тусгасан ба энэ нь шүүхээс хорихоос өөр төрлийн ялыг түлхүү хэрэглэх болсныг илэрхийлнэ. Хүүхдийн эрхийн конвенцэд хүүхэд бүр эрхээ эдлэхийн тулд шаардлагатай бүхий л олон улсын конвенц болон үндэсний хуулийг хэрэглэх эрхтэй.¹⁴ Насанд хүрээгүй этгээдийн хэргийг хянан шийдвэрлэх ажиллагаа нь тэдний насыг болон засарч хүмүүжихэд нь дэмжлэг үзүүлэхийг харгалзсан байна.¹⁵

Хэргийн нөхцөл байдал шаардахгүй бол насанд хүрээгүй нэг ч хүнийг эцэг, эхийнх нь хараа хяналтаас бүрэн буюу зарим хэмжээгээр гаргаж болохгүйг заасан байдаг.

Дүгнэлт. Гэмт хэрэгт холбогдсон өсвөр насны хүнийг хорих байгууллагад хорьсноор засарч хүмүүжүүлнэ гэж байхгүй, улмаар дахин гэмт хэрэгт холбогдох, суурь хүмүүжил муу этгээдүүдээс буруу үлгэрлэл олж авч төлөвшил тогтворгүй ёс зүйгүй хүн болж төлөвшин тогтнох суурийг бий болгох талтай.

2002 оны Эрүүгийн хуульд өсвөр насны хүн гэмт хэрэг үйлдсэн тохиолдолд ямар ял оногдуулах талаар зааж өгөөгүй. Өсвөр насны хүн, том хүн хоёр нэг хуулиар яллуулдаг байсан бөгөөд шинэчилсэн найруулгаар хүүхдийн хорих ангийн хэлбэр өөрчлөгдөж сургалт-хүмүүжлийн тусгай байгууллага болсон. Сургалт-хүмүүжлийн тусгай байгууллагад ял эдэлж байгаа өсвөр насны хүн ерөнхий, мэргэжлийн боловсрол, хөдөлмөрлөх, амьдрах ухааны дадал олгох сургалтад хамрагдаж байгаа юм. Гэмт хэрэг үйлдсэн өсвөр насны хүнд ял оногдуулахдаа хорих ялыг хамгийн эцсийн арга хэмжээ болгож хэрэглэж байгаа юм.

Өсвөр насны хүнд оногдуулах ялын төрөл, ял оногдуулах журам, түүнд хэрэглэх албадлагын арга хэмжээг бие даасан бүлгээр 2015 оны Эрүүгийн хуулинд хуульчилж өгсөн. Ингэснээр өсвөр насны хүний бие, сэтгэл зүйн онцлогийг харгалзан насанд хүрэгчдээс ялгамжтай ял оногдуулах, аль болох хорих ял оногдуулахаас зайлс хийж, хүмүүжлийн чанартай албадлагын арга хэмжээг үр дүнтэй хэрэглэж, нийгэм, хамт олны дунд хүмүүжүүлэх боломж нээгдэх юм. Гэмт хэрэг үйлдсэн өсвөр насны хүнд нийтэд тустай ажил хийлгэх, зорчих эрхийг хязгаарлах, сургалт-хүмүүжлийн тусгай байгууллагад хорих ял оногдуулахаар, шүүх хөнгөн гэмт хэрэг үйлдсэн өсвөр насны хүний гэмт хэрэг үйлдсэн нөхцөл байдал, учруулсан хохирол, хор уршгийн шинж чанар, хувийн байдлыг харгалзан ял оногдуулахыг тэнсэж, хуульд заасан хугацаагаар хүмүүжлийн чанартай албадлагын арга хэмжээ авах, өсвөр насны хүнд хорих ял оногдуулсан шүүхийн шийтгэх тогтоол биелүүлэхийг хойшлуулж болохоор тусгасан байгааг нь шинэчилсэн эрүүгийн ололттай тал харагдаж байна.

Дэвшүүлж буй санал:

¹¹Н.Жанцан.,”Насанд хүрээгүй хүмүүсээс үйлдэж байгаа гэмт явдлын шалтгаан, нөхцөл, урьдчилан сэргийлэх арга зам”,УБ.,1984 он., 85 дахь тал;

¹²“Дэлхийн эрүүгийн загвар хууль ба орчин үе”,УБ., 2013 он., 34 дахь тал;

¹³НҮБ-ын хорихоос өөр төрлийн арга хэмжээнд холбогдахь наад захын жишиг дүрэм./Токиогийн дүрэм/Ерөнхий Ассамблейн 1990 оны 10-р сарын 14-ний өдрийн 45/110-р тогтоол.

¹⁴“Хүүхдийн эрхийн конвенц” .НУ.,1989 он.,37(Б);

¹⁵“Иргэний болон улс төрийн эрхийн тухай олон улсын пакт”, 1966 он.,14.4 дэх хэсэг;

1. Гадаад улс орнуудын Эрүүгийн хууль тогтоомжид “Насанд хүрээгүй хүн”-д ялыг хэрхэн оногдуулж, эдлүүлж буй талаар практикийн сургалт зохион байгуулах, хэсэгчлэн туршлагыг судлан үр дүнг харгалзан Эрүүгийн хууль, Шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх хуульд ял эдлүүлэх хэсэгт нэмэлт оруулах.
2. Гадаадын зарим улсад “Насанд хүрээгүй хүн”-д ялыг хэрхэн оногдуулж, эдлүүлж буй талаар эрдэм шинжилгээний хурал, хэлэлцүүлэг зохион байгуулах.
3. Гэмт хэрэгт холбогдсон өсвөр насны хүүхдийг хорих ангид ялыг биечлэн эдлүүлснээр бүрэн дүүрэн хүмүүжүүлэх нь учир дутагдалтай учраас тэдэнд зөв иргэн хүн болж төлөвших суурийг нь бат суулгаж өгөхийн тулд тухайн нутаг дэвсгэрийг хариуцан ажиллаж байгаа хэсгийн байцаагч, хэсгийн төлөөлөгч, хүүхдийн байцаагч, хорооны цагдаа, нийгмийн ажилтан мөн гэмт хэрэгт холбогдож буй өсвөр насны хүүхдийн гэр бүлийн гишүүд түүнийг асран хамгаалагч, багш сурган хүмүүжүүлэгч нарт энэ талаар сургалт зохиож үр дүнтэй ажлуудыг системтэй байгуулах шаардлага байна.
4. Насан хүрээгүй хүмүүсийг гэмт хэрэгт холбогдсон болон холбогдохоос урьдчилан сэргийлэх чиглэлээр үйл ажиллагаа явуулдаг төрийн болон төрийн бус мөн түүнчлэн гадаадын байгууллагын хамтын ажиллагааг шат шатандаа үр дүнд суурилсан арга зүй арга барилыг явуулах төрийн нэгдсэн тогтолцоог бий болгох.